

POSTANOWIENIE

Dnia 20 grudnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jarosław Matras

w sprawie **M.J.**

oskarżonego z art. 212 § 1 k.k. i art. 216 § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej

na posiedzeniu w trybie art. 535 § 3 k.p.k.

w dniu 20 grudnia 2017 r.

kasacji wniesionej przez pełnomocnika oskarżyciela prywatnego

od wyroku Sądu Okręgowego w P.

z dnia 20 czerwca 2017 r.,

utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w S.

z dnia 29 września 2016 r.

p o s t a n o w i ł:

- 1. oddalić kasację, jako oczywiście bezzasadną;**
- 2. obciążyć oskarżyciela prywatnego kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w S. wyrokiem z dnia 29 września 2016 r., uniewinnił M. J. od popełnienia dwóch zarzucanych mu prywatnym aktem oskarżenia czynów kwalifikowanych z art. 212 § 1 k.k. i 216 § 1 k.k.

Apelację od tego wyroku złożył pełnomocnik oskarżyciela prywatnego formułując zarzuty naruszenia prawa materialnego, a mianowicie art. 213 § 1 k.k. poprzez błędne uznanie, iż oskarżony działał w warunkach kontratypu dozwolonej krytyki, obraży prawa procesowego, a to art. 424 § 1 k.p.k. przez zupełne pominięcie w uzasadnieniu wyroku kwestii znieważenia przez oskarżonego P. J. w

dniu 29 marca 2014 r. w S., w obecności R. K., nadto sformułował także zarzut błędu w ustaleniach faktycznych.

Podnosząc te zarzuty pełnomocnik strony wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez uznanie oskarżonego winnym zarzucanych mu czynów i obciążenie oskarżonego kosztami procesu na podstawie art. 628 k.p.k., alternatywnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w S.

W odpowiedzi na apelację pełnomocnika oskarżyciela prywatnego, obrońca oskarżonego M.J. wniósł o uznanie jej za całkowicie bezzasadną i utrzymanie wyroku sądu I instancji w mocy.

Na rozprawie apelacyjnej w dniu 15 lutego 2017 r. Sąd Okręgowy w P. na podstawie art. 449 a § 1 i 2 k.p.k. zwrócił akta sprawy Sądowi Rejonowemu w S. celem uzupełnienia pisemnego uzasadnienia wyroku w zakresie obejmującym wszystkie ustalenia i rozważania decydujące o uniewinnieniu oskarżonego od popełnienia czynu opisanego w punkcie 2 w zakresie obejmującym kwalifikację prawną czynu z art. 216 § 1 k.k.

Po uzupełnieniu uzasadnienia wyroku przez sąd pierwszej instancji, Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 20 czerwca 2017 r., utrzymał w mocy zaskarżony wyrok, nadto orzekł w przedmiocie kosztów procesu.

Kasację w tej sprawie wywiódł pełnomocnik oskarżyciela prywatnego zaskarżając wyrok w całości na niekorzyść oskarżonego zarzucając temuż orzeczeniu na mocy przepisu art. 523 k.p.k. uchybienie stanowiące rażące naruszenie prawa, które miało wpływ na treść orzeczenia, a polegające na naruszeniu „art. 449a k.p.k.” W uzasadnieniu kasacji skarżący wskazał, że zwrot akt w celu uzupełnienia uzasadnienia wynikał z uwzględnienia zarzutów wskazanych w apelacji, tj. kwestii naruszenia art. 424 § 1 k.p.k. oraz nierozważenia kwalifikacji z art. 216 § 1 k.k. w odniesieniu do określonego zachowania, od którego oskarżony został uniewinniony. W ocenie skarżącego stosując przepis art. 449a k.p.k. sąd odwoławczy doprowadził do konwalidowania uchybienia, które wskazano w apelacji.

W oparciu o powyższe pełnomocnik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w P. oraz wyroku Sądu Rejonowego w S. z dnia 29

września 2016 r., i przekazanie sprawy do sądu I instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja pełnomocnika oskarżyciela prywatnego jest bezzasadna i to w stopniu uzasadniającym jej oddalenie w trybie art. 535 § 3 k.p.k. Trzeba podkreślić, że Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach zarzutów, a w szerszym zakresie w odniesieniu do przepisów wskazanych w art. 536 k.p.k. W sprawie tej nie zachodzą warunki do rozpoznania sprawy kasacyjnej poza granicami zarzutów, co oznacza, że tylko zarzut podniesiony w kasacji wyznacza granice kontroli, przy czym Autor kasacji wskazał jako naruszony cały przepis art. 449a k.p.k. (przepis składa się z dwóch paragrafów).

Z obecnego brzmienia przepisu art. 449a § 1 k.p.k. wynika, że: *„Jeżeli jest to niezbędne dla prawidłowego wyrokowania w sprawie, sąd odwoławczy przed wydaniem orzeczenia może zwrócić akta sprawy sądowi pierwszej instancji w celu uzupełnienia uzasadnienia zaskarżonego wyroku, jednocześnie szczegółowo wskazując kwestie, o które należy uzupełnić uzasadnienie”*. Z kolei w przepisie § 2 wskazano, że: *„Do uzupełnienia uzasadnienia stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące sporządzania, doręczania i zaskarzania uzasadnienia wyroku”*. Na wstępie przypomnieć trzeba, że treść § 1 wskazanego przepisu uległa zasadniczej modyfikacji od dnia 1 lipca 2015 r. Pierwotnie, w ustawie z dnia 27 września 2013 r. (Dz.U. z 2013 r., poz. 1247 ze zm.), przepis ten miał następujące brzmienie: *„W wypadkach określonych w art. 423 § 1a i art. 424 § 3 przed wydaniem orzeczenia sąd odwoławczy może zwrócić sprawę sądowi pierwszej instancji w celu sporządzenia uzasadnienia zaskarżonego wyroku w niezbędnym zakresie, jeżeli ma to zapewnić prawidłowe wyrokowanie w sprawie”*. Nowelizacja z 2013 r. poszerzała jedynie zatem możliwości zwrócenia sprawy w celu sporządzenia uzasadnienia zaskarżonego wyroku na tzw. tryby konsensualne (nowy przepis art. 424 § 3 k.p.k.). W okresie *vacatio legis* ustawy z dnia 27 września 2013 r. – ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 396 – por. art. 12; dalej jako nowela lutowa) dokonano zmiany przepisu art. 449a k.p.k. w zakresie § 1 oraz dodano § 2, w obecnym brzmieniu. Na skutek tej zmiany przepis § 1 – od dnia 1 lipca 2015 r. – miał

brzmienie: *"Jeżeli ma to zapewnić prawidłowe wyrokowanie w sprawie, sąd odwoławczy przed wydaniem orzeczenia może zwrócić akta sprawy sądowi pierwszej instancji w celu uzupełnienia uzasadnienia zaskarżonego wyroku w niezbędnym zakresie, jednocześnie szczegółowo wskazując zakres uzupełnienia i kwestie, o które należy uzupełnić uzasadnienie."* Obecna treść § 1 ustalona została natomiast ustawą z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy- Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r., poz. 437 ze zm.).

Na tle stanu prawnego przed dniem 1 lipca 2015 r., kiedy to przepis art. 449a k.p.k. umożliwiał zwrot sprawy sądowi pierwszej instancji w celu uzupełnienia uzasadnienia tylko w wypadku określonym w art. 423 § 1a k.p.k., wskazywano, że tryb ten nie może służyć zwracaniu uzasadnienia w celu skłonienia sądu I instancji do pełniejszego uzasadnienia, czy też uzasadnienia, które spełniałoby wymogi art. 424 k.p.k. (P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. II, Warszawa 2007, s. 751; T. Grzegorzczuk, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. I, Warszawa 2014, s. 1537; postanowienie SN z dnia 28.02.2008 r., III KK 278/07, LEX nr 402324). Jeżeli zatem, w sprawie nie stosowano art. 423 § 1a k.p.k., to przepis ten nie dawał podstawy do zwrotu akt, zaś w przypadku, gdyby uzasadnienie wyroku uniemożliwiało dokonanie kontroli zaskarżonego wyroku, to możliwe było jedynie uchylenie wyroku z powodu obrazy art. 424 k.p.k. i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania (P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, Kodeks..., t. II, 2007, s. 751). O ile zatem pierwotna treść art. 449a § 1 k.p.k., ustalona ustawą z dnia 27 września 2013 r., jedynie poszerzała możliwość zwrotu akt w celu sporządzenie uzasadnienia wyroku w niezbędnym zakresie w sprawach, gdzie wydano wyrok w tzw. trybach konsensualnych, to już **zmiana dokonana nowelą lutową z 2015 w formule stylistycznej nie zawiera takich ograniczeń.**

Przepis art. 449a § 1 k.p.k. w brzmieniu nadanym nowelą lutową, jak i nowelą z dnia 11 marca 2016 r., nie dotyczy tylko tych uzasadnień, które zostały sporządzone w ograniczonym zakresie (art. 423 § 1a k.p.k. i art. 424 § 3 k.p.k.). Wyrażna zmiana redakcyjna w jego treści nie może zostać pominięta jako *non existens*. Wskazuje ona przecież, że sąd odwoławczy może zwrócić sprawę sądowi

pierwszej instancji w celu uzupełnienia uzasadnienia zaskarżonego wyroku, o ile uzna, iż jest to niezbędne dla prawidłowego wyrokowania w tej sprawie; nie ograniczono rodzaju spraw przez pryzmat podstaw do sporządzenia uzasadnienia. Dostrzec trzeba także, że w noweli lutowej oprócz zmiany w treści art. 449a k.p.k., dokonano także zmian w Kodeksie postępowania karnego, a jedną z tych zmian było dodanie nowego przepisu art. 455a (art. 5 pkt 34 noweli lutowej), który to przepis wyłącza możliwość uchylenia wyroku z tego powodu, iż jego uzasadnienie nie spełnia wymogów określonych w art. 424 k.p.k. Na tę okoliczność wskazuje zresztą uzasadnienie rządowego projektu ustawy, gdzie wyraźnie podano, że:

„W celu przyspieszenia postępowania karnego i ograniczenia sytuacji, w których bez koniecznej potrzeby wyroki sądów pierwszej instancji są uchylane do ponownego rozpoznania, projektodawca w art. 455a k.p.k. wyłączył możliwość uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji z tego powodu, że jego uzasadnienie nie spełnia wymogów określonych w art. 424 k.p.k. Jeżeli zatem sąd odwoławczy dojdzie do wniosku, że zaskarżony wyrok należy uchylić, będzie obowiązany ustalić i wskazać konkretną względną lub bezwzględną przyczynę odwoławczą. Pomocne w dokonaniu prawidłowych ustaleń w tym zakresie będzie umożliwienie sądowi drugiej instancji w myśl art. 449a § 2 k.p.k. przed wydaniem orzeczenia zwrócenia sprawy sądowi pierwszej instancji w celu uzupełnienia uzasadnienia zaskarżonego wyroku w niezbędnym zakresie, jeżeli ma to zapewnić prawidłowe wyrokowanie w sprawie. Zwracając sprawę, sąd odwoławczy jest obowiązany do szczegółowego wskazania zakresu uzupełnienia i kwestii, o które należy uzupełnić uzasadnienie. W ocenie projektodawcy takie rozwiązanie normatywne z jednej strony umożliwi sądowi drugiej instancji oparcie się na pełnych i wyczerpujących motywach pisemnych wyroku, zapobiegnie wydawaniu bez potrzeby orzeczeń kasatoryjnych, a sądom pierwszej instancji pozwoli na skoncentrowanie się przy sporządzaniu uzasadnienia na zagadnieniach węzłowych, mających najistotniejsze znaczenie dla rozstrzygnięcia.” (druk sejmowy 2393 – podkr. SN). Nie wspomniano zatem ani słowem o tym, by regulacja ta dotyczyła tylko uzasadnień ograniczonych zakresem złożonego wniosku lub uzasadnień wyroków wydanych w trybach konsensualnych; zwłaszcza, że orzeczenie o charakterze kasatoryjnym były w tych sprawach sporadyczne z uwagi na zawężenie możliwości ich zaskarżenia (art. 447 § 5).

Uwzględniając zatem stylistykę przepisu, kontekst systemowy w jakim przepis ten funkcjonuje (zważywszy na dodany art. 455a) oraz cel regulacji (por. uzasadnienie rządowego projektu) trzeba stwierdzić, że **możliwość zwrotu sprawy w trybie art. 449a § 1 k.p.k. dotyczy każdej sprawy; nie nawiązano bowiem, tak jak w poprzednich wersjach tego przepisu, do tych regulacji, które umożliwiały sporządzenie ograniczonego uzasadnienia.** W tym układzie, od strony formalnej, nie są trafne uwagi czynione na tle redakcji przepisu art. 449a § 1 k.p.k., które wskazują, że przepis ten dalej dotyczy (lub powinien dotyczyć) tylko spraw, w których sporządzona uzasadnienie wyroku w sposób ograniczony, a wynikający z unormowań określonych w art. 422 § 2 k.p.k., 423 § 1a k.p.k. lub 424 § 3 k.p.k. (D. Świecki [w:], D. Świecki [red.], Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. II, Warszawa 2015, s. 235-236; A. Sakowicz [w:], A. Sakowicz [red.], Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2015, s. 965; P. Wiliński, S. Zabłocki, Uzupełnienie uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji w procesie karnym, PS 2015, nr 11-12, s. 52-54). **Postulaty, że zakresem uzupełnienia powinny być objęte te tylko elementy podmiotowe i okoliczności przedmiotowe, które mogły być pominięte w uzasadnieniu ze względu na skorzystanie przez sąd z możliwości ograniczeń wyraźnie przewidzianych w przepisach art. 423 § 1a k.p.k. i art. 424 § 3 k.p.k.** (P. Wiliński, S. Zabłocki, Uzupełnienie..., s. 54-55) lub tylko w zakresie, kiedy pojawia się możliwość wyjścia z urzędu poza granice zaskarżenia (M. Fingas, S. Steinborn, Granice rozpoznania sprawy w instancji odwoławczej w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego z dnia 27 września 2013 r. i 20 lutego 2015 r. [w:], P. Wiliński [red.], Obrońca i pełnomocnik w procesie karnym po 1 lipca 2015 r., Warszawa 2015, s. 480) **są oczywiście słuszne, ale norma zawarta w przepisie ma inną treść.** Przepis dotyczy zatem także tych uzasadnień wyroków, które sporządzono w całości, bez jakichkolwiek ograniczeń wynikających z wniosków ograniczonych podmiotowo lub przedmiotowo, ale są one (uzasadnienia) na tyle związane (art. 424 § 1 k.p.k. w brzmieniu od dnia 1 lipca 2015 r.), że dla prawidłowego wyrokowania w sprawie konieczne jest jego uzupełnienie. Może także chodzić także o te elementy, które są warunkiem do rozpoznania sprawy w szerszych granicach

podmiotowych i przedmiotowych (art. 435), czy też okoliczności, uchybienia, które winny być uwzględniane poza granicami apelacji.

Przeciwnicy możliwości samoistnego charakteru normy art. 449a § 1 k.p.k. mają rację, że przy takim ujęciu funkcji tego przepisu może on skutkować powstaniem sytuacji, która godzić może w rzetelność postępowania odwoławczego. Nietrudno wyobrazić sobie sytuację, gdy w apelacji zostanie podniesiony zarzut niewskazania dowodu na podstawie którego został ustalony i udowodniony określony fakt, lub też nie wskazano przyczyn, dla których określony dowód został uznany za niewiarygodny, albo też nie dokonano w ogóle oceny istotnego dowodu. Jeżeli sąd odwoławczy uzna, że taki rodzaj uchybień może być efektem wad uzasadnienia wyroku, a nie np. rzeczywistą obrazą prawa procesowego lub materialnego, to wówczas może zlecić uzupełnienie uzasadnienia wyroku w takim zakresie, w którym zarzuty apelacji mogą stracić na znaczeniu lub mieć daleko mniejsze znaczenie. Trzeba jednak podkreślić, że po pierwsze, skarżący nie może zapobiec procedurze „uzupełnienia” uzasadnienia i temu, jakie zalecenia zostaną w postanowieniu z art. 449a § 1 k.p.k. określone. Po drugie, że przy takim „uzupełnieniu” uzasadnienia skarżący jest w daleko gorszej sytuacji procesowej, zważywszy i na to, iż w takim „uzupełnieniu” może znaleźć się odniesienie do tych wszystkich kwestii, na których oparte były zarzuty apelacji. Z tego powodu zrozumiałe są próby dekodowania normy zawartej w tym przepisie w ograniczonym zakresie, a więc tak, jakby miała ona dotyczyć dalej uzupełnienia uzasadnienia sporządzonego w warunkach art. 423 § 2 k.p.k. i 424 § 3 k.p.k. (opisano je powyżej). Nie wydaje się jednak możliwe, nawet przy posłużeniu się wykładnią „prokonstytucyjną” (która nie powinna wszakże prowadzić do odmiennych wniosków niż jednoznaczne wnioski wykładni językowej i systemowej – art. 455a k.p.k.) aby w drodze wykładni nadać temu przepisowi inną treść normatywną niż posiada (wykładnia *contra legem*). Nie można zasadnie twierdzić, że zmiana redakcyjna w noweli lutowej, to jedynie zmiana, która wynika z tego, iż odwołanie się do ścisłego katalogu utrudniałoby zarówno stosowanie tego rozwiązania na zasadzie analogii w tych nielicznych przypadkach, gdy jest to konieczne, a nadto, wynika z dostosowania jej do postępowania kasacyjnego (P. Wiliński, S. Zabłocki,

Uzupełnienie..., s. 53); takie uwagi pomijają to, co wynika z uzasadnienia rządowego projektu ustawy.

W kontekście uwag poczynionych powyżej jasne jest także, że **podstawą zarzutu kasacji nie może być skorzystanie z przepisu art. 449a § 1 k.p.k.** Jest to bowiem przepis adresowany do sądu odwoławczego i ten sąd według swojego uznania może zwrócić akta w celu uzupełnienia uzasadnienia. Z tego zatem powodu zarzut kasacji okazał się formalnie i merytorycznie chybiony. Dodać trzeba także, że przecież z samej tej decyzji nie wynikają dla skarżącego jakiejkolwiek negatywne konsekwencje poza opóźnieniem w rozpoznaniu sprawy w postępowaniu apelacyjnym. Negatywne konsekwencje mogą natomiast zaistnieć, jeżeli na skutek uzupełnionego uzasadnienia apelacja skarżącego stanie się w istocie bezprzedmiotowa (np. sąd pierwszej instancji odniesie się do pominiętego dowodu – obraza art. 410 k.p.k. w apelacji) lub też zostaną zmniejszone jej szanse na sukces w wyniku dodanej argumentacji, której pierwotnie w ogóle w uzasadnieniu nie było. Rzecz jednak w tym, że wówczas pomijając inne możliwości (np. skarga konstytucyjna co do zgodności z Konstytucją RP art. 449a § 1 k.p.k. w zakresie prawa do sądu – art. 45ust. 1), konieczne byłoby wdrożenie trybu zaskarżenia tego „uzupełnionego” uzasadnienia (art. 449 a § 2 k.p.k.), czego w tej sprawie skarżący nie uczynił. Tylko, bowiem wówczas sąd odwoławczy rozpoznając łącznie oba środki odwoławcze, zobligowany byłby w ramach prowadzonej kontroli odwoławczej do przedstawienia swojego stanowiska także w zakresie podniesionych przez stronę zarzutów wskazujących na naruszenie jej interesu procesowego w treści uzupełnionego uzasadnienia. Przypomnieć trzeba, że co do zasady przedmiotem zaskarżenia uzasadnienia wyroku mogą być tylko takie ustalenia, które nie mają wpływu na podstawy rozstrzygnięcia (por. art. 425 § 3 k.p.k.). Odpowiednie stosowanie przepisu o zaskarżeniu uzasadnienia (art. 449a § 2 k.p.k. - oczywiście, jeżeli apelacja od uzasadnienia zostanie wniesiona w terminie, po tym jak „uzupełnienie” uzasadnienia zostanie doręczone temu skarżącemu, który wniósł apelację i ewentualnie tej stronie, której prawa „uzupełnione” uzasadnienia może naruszyć) powinno bowiem polegać na stosowaniu przepisów o zaskarżeniu apelacją uzasadnienia wyroku z uwzględnieniem rzeczywistej treści takiego „uzupełnionego” uzasadnienia, a więc

z dostosowaniem tej apelacji do powstałego układu procesowego. Jeżeli bowiem uzasadnienie uzupełnione dotyka kwestii istotnie wpływających na sposób rozstrzygnięcia zarzutów apelacji od wyroku, to i apelacja od takiego uzasadnienia tej strony, która zaskarżyła wyrok w określonym zakresie, winna mieć szersze podstawy niż „klasyczna” apelacja od uzasadnienia.

Z tego też powodu należało orzec jak w postanowieniu.

kc